
V nakladatelství

DRUŽSTVA VLAST

v Praze II., Žitná ul. č. 26

Ize obdržeti kostelní písně ke každé příležitosti, modlitební knihy a brožury, divadel. hry, farní tiskopisy, mini-strance na lepence. Též objednávky knih cizího nakladatelství vyřizuje.

STRUČNÉ DĚJINY CÍRKEVNÍ

Čtvrté rozmnožené a přehlednuté vydání
pro českou mládež

Napsal
Václav Oliva

Cena Kč 3.50

V Praze 1939

Nákladem Družstva Vlast v Praze II., Žitná ul. 26. n.
Tiskem knihtiskárny Vlast, náj. Ant. Daněk, Praha II., Žitná 26

Sborníček

„V paměť J. F. Hrušky“,

nesmrtelného Choda, sepsal V. Zima.

Cena Kč 10'—.

„Zrcadlová kaple v Klementinu“

sepsal Dr. F. Kop. Historická publikace

s mnoha vyobrazeními. Cena Kč 10 —.

„Věrouka podle katechismu“,

dle P. Kocha sepsal Ar. Oliva.

Cena Kč 9'80.

„Mystika, literatura, metafysika, víra“

sepsal Jaroslav Ovečka S. J.

Cena Kč 3'—.

V. H. Honert:

**O budoucnosti katol. církve a konci
světa,**

přeložil Václav Oliva. Cena Kč 18'—.

Stručné dějiny církevní

Úvod.

Po Bohu a po rodičích upřímný katolík nejvíce miluje *církev a vlast*. Obě toho zaslужují. Církev podle svědectví svých dějin byla, jest a vždy bude největším dobrodincem lidstva, a vlast je naše druhá matka. Proto, jako milujeme matku a dobrodince, tak milujeme a budeme vždy milovati církev a vlast. Jim budeme vždy *věrni až do posledního dechu* dle hesla: „Jsem Čech a katolík.“

Boha máme milovati nade všechno dle přikázání Ježíše Krista: „Milovati budeš Pána Boha svého z celého srdce svého a z celé duše své a ze vši mysli své.“ (Mat. 22, 37.) Po Bohu má láska naše v první řadě odnáseti se k rodičům, ježto ti jsou nám nejbližší z bližních, o nichž přikázal Syn Boží: „Milovati budeš bližního svého jako sebe samého.“ (Mat. 22, 39.) Po Bohu a po rodičích máme zase svou lásku věnovati církvi a vlasti, neboť tak velí pořad křesťanské lásky a příklad Syna Božího.

Dějiny.

1. *Církevní dějiny* jsou souvislé vypravování všeho, co dělo se s učením Pána Ježíše, svatých apoštolů a s katolickou církví od jejího založení až do našich dnů.

2. Církevní dějiny dělí se *ve tři* oddělení či *doby*. *První* doba sahá od založení katolické církve až do časů Karla Velikého, to jest asi do roku 800 po Kristu Pánu; *druhá* od Karla Velikého až do „reformace“ čili velikého a násilného rozdělení křesťanské církve roku 1517; a *třetí* od „reformace“ až po náš věk.

„Reformace“ je slovo latinské a značí tolik jako oprava. Po roce 1517 usilovali totiž někteří muži, kteří katolickou církev opustili, opravovat její učení. O tom sluší pamatovati, že učení Pána Ježíše, jež katolická církev vždy neporušeně hlásala, vůbec žádný člověk opravovati nemůže.

Doba I.

O založení katolické církve.

1. V Jerusalemě vstoupili apoštolové po nanebevstoupení Páně do večeradla, kdež obyčejně přebývali. Tam trvali s Pannou Marií, matkou Ježíšovou, s učedníky Páně a jinými nábožnými ženami po deset dní jednomyslně na modlitbách. Bylo jich asi 120 osob.

2. Desátého dne stal se náhle zvuk s nebe jako přicházejícího prudkého větru a naplnil celý dům. I ukázali se ohniví jazykové nad apoštoly. *A naplnění jsou všichni Duchem svatým* a počali mluvit rozličnými jazyky.

3. Když povstal veliký zvuk, sešlo se mnoho lidí před dům. Tu vyšel Petr a kázal, že Pán Ježíš vstal z mrtvých a sedí na pravici Boží. *Mnozí uvěřili a dali se pokřtiti*. Bylo jich asi tři tisíce. Tak byla založena katolická církev.

O církvi v dobách apoštolských.

1. Po letnicích rozešli se apoštolové po celém světě, kázali *židům i pohanům* a ty, kdož uvěřili v Syna Božího, křtili. Ve jménu Pána Ježíše činili mnové divy a zázraky. Proto byli jímáni, bičováni a pronásledováni.

2. Všichni, kdož se dali pokřtiti, zároveň s učedníky, Pannou Marií a nábožnými ženami, trvali v učení apoštolském, ve společném slavení večere Páně a na modlitbách. Na každý den scházeli se v chrámě, aby chválili Boha. Prodávali majetky a statky a dělili je mezi všechny, jak komu potřeby bylo. *Pán pak rozmnožoval počet jejich na každý den*.

3. Když počet věřících se byl velmi rozmnožil, svolalo dvanácte apoštolů všechno množství učedníků a řeklo: „Bratři, vyberte ze sebe sedm mužů, kteří by pečovali o rozdělování almužny.“ I vyvolili Stěpána a Filipa a jiných pět, postavili je před apo-

štoly, kteří se nad nimi modlili, ruce na ně vzkládali a tak je *posvětili za jáhny*.

4. V jednotlivých osadách ustanovovali apoštolové hodné muže za své nástupce. Byli to *biskupové a kněží*. *Hlavou církve byl sv. Petr*.

Zkáza Jerusalema.

1. Židé těžce nesli, že byli poddáni Římanům. Proto, když někteří císaři a úředníci počali je utiskovati, *vzbouřili se* roku 66. po Kristu proti nim a hleděli se vlády římské zbaviti. Císař Nero vyslal proti vzbouřencům vojevůdce Vespasiána. Mezi tím však Nero zemřel. Císařem stal se sám Vespasián. Ten odevzdal vedení boje proti Židům svému synovi *Titovi*.

2. *Křesťané*, kteří v Jerusalemě přebývali, opustili město a odebrali se do pohorského městečka *Pelly*, protože byli přesvědčeni, že nadešla doba zkázy Jerusalema, jak Kristus ji byl předpověděl.

3. Titus obklíčil město se všech stran a po dlouhém a krutém boji je *roku 70. dobyl*. Veliké množství židů v boji tomto zahynulo, jiní podlehli hladu a moru, který v městě krutě řádil, a 90.000 jich bylo odvedeno do otroctví. Město i chrám byly zcela zničeny.

Šíření se křesťanství.

1. Po zničení Jerusalema šířila se víra křesťanská rychle do všech tehdy známých dílů světa. V *Malé Asii* kvetlo křesťanství v Jerusalemě, Antiochii, Efesu a v jiných městech. Odtud záhy vniklo i do *Persie a Arménie*. V *Africe* byly znamenité obce křesťanské v Alexandrii a v Karthagu. V *Evropě* bylo upevněno křesťanství tehdy již v *Recku*, zvláště v Soluni a Korintě, v *Italii* hlavně v *Římě*, kde sídlili papežové, dále ve *Španělsku*, v *Anglii*, *Francii*, v *Německu* a jinde.

2. Mezi jednotlivými osadami křesťanskými či církvemi požívaly veliké vážnosti *církev apoštolská*, t. j. ty, jež apoštoly a jich učedníky v nejstarší době byly založeny. Byly to církve v *Jerusalemě*, v *Antiochii*, v *Alexandrii* a v *Římě*. K nim později byla počítána také církev v *Cařihradě*. Jich biskupové nazývali se *patriarchy*.

Pronásledování církve od pohanů.

1. Pohanům bylo učení Pána Ježíše s počátku bláznovstvím a proto jím pohrdali. Když však toto stále se šířilo, počali je nenáviděti a posléze umínili si je docela vyhubiti. *Křesťané buď měli víru v Ježíše*

Krista zapřítí, anebo podstoupiti ukřtné muky.

2. Počítáme obyčejně od smrti Kristovy až do čtvrtého století *deset* velikých *pronásledování křestanů*, z nichž nejkrutější byla tři, a to za císaře Nerona (54—68), Decia (249—251) a Diokleciána (284—305).

Křestané byli chytáni, žalářováni, křižováni (sv. Petr), stínáni (sv. Pavel), v řece topeni, neb pro obveselení lidu v divadle divoké zvěři předhazováni, ke kolům přivázáni, hořlavou látkou ovinuti a zapálení. Jiní musili choditi po žhavém železe a uhlí. Zase jiným rozpálený olej a olovo byly lity do úst, nebo po obnaženém těle. Mnohým rozpálenými kleštěmi bylo maso z těla trháno a údy usekávány. Konečně někteří byli medem mazáni a hmyzu vystavováni, hladem a žízni trápeni a p.

Dle hodnověrných zpráv bylo za jeden měsíc více než 18.000 křestanů umučeno. Pronásledování byla tak mocná, že meče katanů otupěly a se lámaly a ruce jich umdlévaly. Krev mučedníků tekla proudem.

3. Mezi jinými tehdy smrt mučednickou podstoupili: Sv. Simeon, biskup jerusalemský, sv. Ignác, sv. Polykarp, sv. Justin, svatá Perpetua a svatá Felicitas, papežové Fabián, Štěpán a Sixtus, jáhen Vavřinec, sv. Anežka a jiní.

Sv. Simeon, příbuzný Pána Ježíše, byl ukřižován r. 107 ve stáří 120 let. Sv. Ignác, biskup antiošský, byl roku 115 v Římě pro obveselení lidu předhozen lvům. Sv. Polykarp, biskup smyrnenský, byl upálen na hranici. Sv. Justin byl v Římě popraven. Vznešená paní křesťanská sv. Perpetua a její otrokyně sv. Felicitas, zemřely po nejhroznějších mukách v Karthagu. Sv. Vavřinec byl v Římě položen na rožně a poněmhu upečen. Sv. Anežka byla dceruškou bohatého Římana a vynikala zvláště nevinností duše. Ve 13 letech byla odsouzena pro opovrhování bohy pohanskými k smrti. S radostným veselím spíchala k popravišti. Roku 304 byla jí státa hlava.

Následky pronásledování.

1. Zdálo se, že pohané zvítězili. Než křestané všechno přetrpěli a raději zemřeli, nežli by byli Krista a jeho víru opustili. Ti, kdož pro Krista v mukách zemřeli, sluli *mučedníci*, kteří pro Něho jenom trpěli, ale nezemřeli, *vyznavači*.

2. Byli též někteří, kdož ze strachu před mukami zapřeli Krista. Takovým říkalo se *odpadlíci*. Odpadnutí od víry považovali křestané za přetěžký hřích a trestali je vyloučením z církve.

3. Veliká většina křestanů zůstala však Kristu věrna a čím více pohané církev pronásledovali, tím tato více mohutněla. Nejednou se stalo, že sami *katané* odhodili nástroje mučitelské a stali se *křestany*.

Katakomby.

1. V době pronásledování musili se křesťané před pohany skrývat a konati služby Boží na místech tajných, nejvíce podzemních. Mnohé z těchto skrýší, jimž se říká katakomby, zachovaly se podnes.

2. Nejpmatnější jsou *katakomby římské*. Jsou to podzemní chodby, vytesané v měkké skále, místy rozšířené ve větší prostory, t. j. kaple, v nichž sloužila se mše sv. a udílely sv. svátosti. V katakombách pochovávali křesťané také své zemřelé, zvláště mučedníky. Na jich hrobech byly provedeny rozličné malby, jež až posud lze spatřiti.

3. Ač navštěvování *služeb Božích* v katakombách bylo velmi obtížné a s nebezpečím spojeno, přece z křesťanů nikdo této povinnosti *nezanedbával*.

Konstantin Veliký a sv. Helena.

1. Roku 305 stal se císařem římským *Konstantin Veliký*. V Římě však usiloval o hodnost císařskou také Maxencius. Proto vytáhl proti Konstantinovi do boje. Před bitvou obrátil se Konstantin v modlitbě o pomoc k Bohu křesťanův a byl vyslyšen. Uzářel totiž na nebi jasný kříž s nápisem: „V tomto znamení zvítězíš.“ V noci na to

zjevil se mu Kristus a přikázal mu, aby podobné znamení dal vztýčiti na svůj vojenský prapor. Konstantin poslechl a dosáhl vítězství.

2. Od té doby byl Konstantin, ač pohanem zůstával, křesťanům velice nakloněn. Zákonem čili *ediktem, daným v Miláně roku 313*, dovolil náboženství křesťanské vyznávat veřejně a svobodně.

Konstantin získal si o církev *zásluh nesmírných*. Stavěl kostely, ke kněžstvu byl velmi štědrý a papeži vykázal za sídlo palác lateránský. Pokřtěn se však dal teprve den před svou smrtí, o letnicích r. 337.

3. Konstantina v šíření víry Kristovy velice podporovala jeho matka, sv. *Helena*. Zbožná paní tato ještě v 80. roce věku svého vydala se na pouť do Svaté země. Tu dala kopati na hoře Kalvarii a *hledati kříž Páně*. Byl nalezen nejen sv. kříž, ale i hřeby a nápis jeho; část sv. kříže byla přenesena do Říma.

Sv. Helena dala také postavití nádherné chrámy na Kalvarii, na hoře Olivetské a v Betlémě, nad místem narození Páně.

Julián Odpadlík.

1. *Poslední krutý boj* proti pohanství podstoupila církev za císaře Juliána, jenž roku 361 nastoupil na trůn v říši římské.

Julían, synovec Konstantinův, byl křesťan-
sky sice vychován, ale byl sveden bezbož-
nými lidmi obrátil se opět k pohanství.
Odtud jeho přímění *Odpadlík*. Týž stavěl
pohanským bohům nádherné chrámy, pro-
následoval křesťanské kněze a umínil si,
že všechny křesťany vymýtí ze své říše. Než
i tehdy ochránil Kristus církev. Julían ze-
mřel v boji proti Persanům a umíraje prý
zvolal: „Zvítězil jsi, Galilejský!“

2. Všichni *následující císařové* byli již
křesťany. I zmizely zbytky pohanů v říši
římské velmi rychle. Pohanské zvyky se za-
pomínaly, lid opouštěl pohanské chrámy a
na hrobech mučedníků a světců shromažďo-
val se ku křesťanské bohoslužbě (mši sv.).
Proto záhy nad hroby těmito vypínaly se
křesťanské chrámy a kaple.

O prvních křesťanech.

1. První křesťané nazývali se mezi sebou
bratřími nebo *svatými*. Dělo se tak všim
právem, poněvadž vskutku byli živi i jako
bratři ve vespolečné lásce i jako svatí v bez-
úhonnosti života. Jméno *křesťané*, t. j. vě-
řící v Krista, přijali poprvé v Antiochii.

2. Již v prvních stoletích však, podle
podobenství Pána Ježíše o koukolu mezi
pšenící, našli se v některých osadách mezi
nimi i tací, kdož v jednotlivých pravdách

sv. víru porušovali, t. j. bludně smýšleli
nebo i učili. To byli *bludaři* buď *tajní*
(materiální) nebo *zřejmí* (formální).

Bludařství ve čtvrtém a pátém století.

1. Když minula pronásledování křesťanů,
bylo na čase, aby i vnitřní nepokoje v církvi
čili *bludy* byly odklizeny. Tehdy totiž *Arius*
počal učiti, že Kristus Pán není Bohem.
Nestorius, že Kristus není člověkem a že
Marie Panna není matkou Boží. *Eutyches*,
že Kristus má jen jednu přirozenost.

2. Někteří z těchto bludařů nabyli mnoho
stoupenců, ba i přízně knížat a králů. Utvo-
řily se *sekty*, kteréž však po delší nebo
kratší době *zanikly*.

Arius býval knězem v Alexandrii. Poněvadž nechtěl
odvolati bludné učení své, byl z církve vyloučen a
učení jeho jakožto kacířské bylo odsouzeno r. 325 na
prvním obecném církevním sněmu v Nicei. *Nesto-
rius* býval patriarchou cařihradským. Jeho učení bylo
zavrženo na třetím obecném sněmu v Efesu r. 431.
Eutyches býval opatem v Cařihradě. Nauka jeho
byla prohlášena za blud na čtvrtém obecném sněmu
v Chalcedonu r. 451.

Církevní sněmy.

1. Po příkladu sv. apoštolů shromažďo-
vali se i *biskupové* za *předsednictví* ná-
stupce sv. Petra, *římského papeže*, anebo
jeho vyslanců na *církevních sněmech*, kdež

bludy bývaly zatracovány a bludaři z církve vylučováni. Rozhodnutí církevních sněmů, čili, jak se též říkává, všeobecných koncilů, byla a jsou neomylna, protože jsou to výroky církve, již Duch sv. před bludem chrání.

2. Z prvních dob sv. církve zvláště slavným byl *sněm nicejský* r. 325. Mezi 318 biskupy, tehdy v Nicei shromážděnými, byli přemnozí muži svatí, kteří pro Krista krutá pronásledování snášeli a kteří při mučednictví i údů, na př. rukou, nohou, očí a p. byli pozbyli.

Obecných sněmů bylo celkem 20. Poslední se slavil v letech 1869—1870 ve Vatikáně, sídle papežově v Římě, ale nebyl zakončen. Proto sv. Otec, Pius XI., chce svolati jej znovu k nové činnosti.

Otcové a učitelové církevní.

1. V dobách, kdy první bludy na učení církevní dorážely, vzbudil Bůh mnoho svatých a učených mužů, kteří slavně *řečí i písmem pravé učení obhajovali*. Mezi nimi vynikají *otcové a učitelové církevní*.

2. Ti otcové církevní, kteří žili v době poapoštolské a byli žáky apoštolů, slují *otcové apoštolští*. Kdož ze spisovatelů církevních obzvláště vynikli učeností a svatostí, dostali od Církve sv. název učitelové církevní.

3. Z učitelů církevních vyznamenali se na Východě: svatí Athanáš, Basil, Řehoř Nazianský a Jan Zlatoústý a na Západě: svatí Ambrož, Jeroným, Augustin, Lev Veliký a Řehoř Veliký; slují *velcí* učitelové církevní.

Sv. Athanáš zemřel roku 373. Býval biskupem alexandrijským a největším odpůrcem bludaře Aria. Sv. Basil, zvaný Veliký, býval biskupem v Cesarei kapadocké. Zemřel r. 379. Sv. Řehoř Nazianský býval patriarchou v Cařihradě a zemřel r. 390. Sv. Jan Zlatoústý či Chrysostom, býval taktéž patriarchou cařihradským a zemřel r. 407.

Sv. Ambrož, biskup milánský, hájil církev proti bludům ariánským a zvelebil církevní bohoslužbu obřadem, jenž podle něho nazývá se obřadem ambrosiánským. Zemřel r. 397. Sv. Jeroným, rodem Slovan z Dalmácie, upravil překlad Písma sv. a zemřel r. 420. Sv. Augustin byl biskupem hipponským v Africe a zemřel r. 430. Lev Veliký byl papežem v době, kdy Hunové s Atillou vtrhli do Italie. Zemřel r. 461. Sv. Řehoř Veliký jako papež staral se o obrácení pohanů a opravil církevní zpěv, jenž od těch časů sluje gregoriánským. Zemřel r. 604.

O řeholích a klášteřích.

1. Aby spíše nebeské slávy došli, opouštěli někteří křesťané, zvláště za dob pronásledování, své statky nebo hlučný život ve světě a *uchylovali se na místa opuštěná*. Při tom vzdělávali kousek půdy nebo jinou práci rukou svých se živili. Taci sluli *poustevníky*. Nejstarší z nich byl sv. Pavel v *Egyptě* († 342).

2. Sv. *Antonín Veliký* († 356) shromáždil kolem sebe více poustevníků a spojil je ve společnost, kterou sám slovem i příkladem řídil. *Pachomius*, jeho žák, *sepsal* docela pro ně zvláštní pravidla či *řeholi*. Tak vznikli *řeholníci*.

3. Z počátku bydlili řeholníci v osamělých chýších. Později v jednom domě, ale ve zvláštních, od sebe oddělených světnicích či celách. To byl počátek *klášterů*. Představený jich jmenoval se *opat*, t. j. otec a představená klášterů panenských (ženských) nazývala se *abatyši*.

4. Tento způsob nábožného života došel veliké obliby jak na Východě snahou sv. *Basilia*, tak na Západě příkladem sv. *Benedikta*. Proto původní řehole byly toliko dvě, a to *basilianská* a *benediktinská*.

Stěhování národů.

1. Veliké nebezpečí hrozilo církvi za stěhování národů ve století pátém a šestém. Tehdy opustili *loupeživí národové* sídla svá na Východě a přitáhli do zemí křesťanských všude pálice a loupíce. Nejhuře počínali si *Hunové* za *Attily*. Nejslavnější města byla jimi zničena a veliká bída navštívila celou Evropu.

2. Když bylo nejhuře, skrotil Bůh skrze církev hordy pohanův a povolal je *do jeho lůna*.

Mohamed.

1. Sotva křesťanství bylo ve větší části Evropy zkvetlo a i do Indie, Číny, Egypta a Habeše (Abyssinie) vniklo, hrozilo mu veliké nebezpečí z Arabie. V Arabii vystoupil totiž kolem roku 610 nepravý prorok jménem *Mohamed*, jehož nauka se velice rychle šířila.

2. Mohamedanismus jest souhrnem pohanství, židovství a křesťanství. Šířil se hlavně *násilím* a *válkou*. Mohamed znamenitými sliby budoucích radostí a odměn, zvláště těm, kteří za nauku jeho v boji by padli, nadchnul nesmírné zástupy k udatnosti neobyčejné.

Arabové dobývali země za zemí, jak v Asii, tak v Africe. Zmocnili se i některých částí Evropy a zvláště skoro poloviny *Španělska*. Hlavním městem říše arabské čili maurské byla tam od r. 711 *Cordova*.

3. Panství arabskému v Evropě učinili konec po roce 800 Visigothové.

Doba II.

Karel Veliký.

1. V nynější Francii utvořila se v osmém století velká a mocná říše, jíž vládl Karel, příjmením Veliký.

Panovník tento byl upřímným synem církve. Proto, když roku 800 v Římě svedený lid proti papeži Lvovi III. se vzbouřil, Karel jej utišil. Papež korunoval za to Karla o svátcích vánočních za císaře *římského* a ustanovil jej ochráncem církve.

2. Karel jako *ochránce církve* se velmi skvěle osvědčil. Zakládal biskupství, kláštery, fary a školy všeho druhu, pečoval o zvelebení bohoslužeb a církevního zpěvu, povolával do své říše učence ze všech zemí, aby tím podnítil rozkvět věd a umění a vysílal misionáře k pohanům.

3. Aby víra Kristova mezi pohany rychleji pronikla, podnikal Karel i *válečné výpravy*, jako na př. proti sousedním Sasům. Tím ovšem porušil křesťanskou zásadu o dobrovolném přijetí sv. křtu. To jest také jedna z hlavních příčin, proč znamenitý a zbožný císař tento posud nebyl prohlášen za blahoslavence v celé církvi.

Opětne šíření se křesťanství.

1. Ze Říma záhy náboženství Kristovo širilo se na sever. *Svatý Patrik* horlivě kázal víru Ježíšovu v *Irsku* tak, že před jeho smrtí r. 464 celý ostrov byl křesťanským; sv. *Kolumbián* ve *Skotsku*; sv. *Augustin* se svými spolubratry na rozkaz papeže Řehoře Velikého v *Anglii*.

Podobně počínali si: sv. *Fridolín* mezi *Aleman*y u jezera *bodamského*, sv. *Severin* v *Rakousích*, *svatí Emerám, Valentin a Korbián* v *Bavořích*, sv. *Kilián* ve *Frankách* a sv. *Bonifác* († 5. června 755), zvaný „apoštolem Němců“, v *Německu*. Ve *Švédsku*, *Dánsku* a *Norvěžsku* kázal Krista sv. *Ans-gar* († 865).

2. *Mezi Slovan*y největších zásluh o křesťanství si získali sv. *Cyrill* a *Methoděj*, „apostolové slovanští“.

Svatí Cyrill a Methoděj a křesťanství na Moravě.

1. *První paprsky víry Kristovy zasvítily* *Moravě* na počátku desátého století, když knížata *Mojmír* a *Rostislav* a veliká část lidu přijali sv. křest od *misionářů německých, vlášských a řeckých*; *svatí Cyrill* a *Methoděj* však křesťanství na *Moravě* již zakotvené utvrdili.

2. *Bratři Cyrill* a *Methoděj* narodili se v řeckém městě *Soluni* a byli proslaveni učeností a ctnostmi. *Cyrill* stal se mnichem a hlásal od roku 848 víru Kristovu hlavně *Chazarům*, národu to bojovnému u *Černého moře*. *Methoděj* od roku 860 upevnil víru křesťanskou mezi *Bulhary*. Oba přišli na žádost *velkomoravského knížete Rostislava* r. 863 na *Moravu* a zavítali na *Velehrad*.

3. Na Moravě počali svatí bratři apoštolské dílo své s velikou horlivostí. V brzké utvrdili ve víře nejen Moravany, ale i Slovany bydlící v Panonii. Protože však služby Boží konali v jazyku slovanském, byli obžalováni od Němců u papeže, jakoby učili bludům. Než papež Hadrian II. přesvědčiv se po jich příchodu do Říma o jich pravověrnosti, nazval je ozdobou církve, posvětil na biskupy a *schválil slovanskou bohoslužbu*.

4. Sv. Cyrill zemřel v Římě r. 869. Po jeho smrti byl Methoděj ustanoven arcibiskupem moravským či velehradským. Týž úřad tento zastával až do své smrti r. 885, jsa dokonalým vzorem křesťanského biskupa.

5. Po smrti Methodějově byli žáci jeho z Moravy vyhnáni a samostatné církevní zřízení tamnější bylo kol r. 908 zničeno. Moravané v ohledu církevním byli připojeni k diecési pasovské a od r. 973 k diecési pražské. V Olomouci bylo zřízeno biskupství r. 1062. Toto bylo podřízeno nejprve arcibiskupu mohučskému a od r. 1344 arcibiskupům pražským.

6. Působením sv. Cyrilla a Methoděje přijali křesťanství také *Cechové, Poláci, Rusové a jižní Slované* vůbec.

Otec svatých apoštolů slovanských, Lev, byl vyšším důstojníkem. Z té příčiny dal synům svým velmi pečlivé vychování. Mladší z nich Cyrill či Kon-

stantin, nar. 827, vynikal velikou pamětí a moudrostí, takže zván byl obecně filosofem. Method sloužil ve vojště a spravoval pak část Macedonie, načež vstoupil do kláštera basilianského na hoře Olympu, kdež se stal knězem. Také Cyrill byl r. 850 na kněze posvěcen. Týž k žádosti císaře Michaela III. odebral se k Chazarům, kdež na Krimu naučil se řeči hebrejské, samaritské, ruské, arabské a chazarské a přeložil četné spisy. V Tauridě nalezl roku 861 ostatky sv. Klementa. Na to působil na Volze a u moře Kaspického, kdež mnoho pohanů, židů a mohamedánů pokřtil. Vrátil se do Cařihradu, poslán byl kázat sv. evangelium do Bulharska.

Po příchodu na Moravu postavili sv. Cyrill a Methoděj při apoštolských svých cestách na mnoha místech kaple sv. Klementa. Na Velehradě učili lid jazykem slovanským a užívali hlaholice. V četných krajinách zřídili kostely, školy a kláštery basilianské, křtili u studánek, jež posud zvány jsou cyrilomethodějskými, překládali se svými žáky, na př. Sávou, Gorazdem, Angelarem a j. evangelia a epístoly z řečtiny a latiny a sepsali knihy obřadní slovanskou řečí. Method jako arcibiskup moravsko-panonský nemoha na Moravě působiti, ježto země byla jevištěm krutých válek mezi Rostislavem, Svatoplukem a Franky (868—873), počal v Panonii, t. j. v končinách Krajin, Štýrska, Chorvátska, Slavonska a Bosny vzdělávati lid obřadem slovanským. Roku 871 byl Method od německých biskupů spoután a krvavě mučen, až jej r. 874 papež Jan VIII. nařídil propustiti a biskupa pasovského a arcibiskupa solnohradského zbavil za trest úřadů. Method potom ihned vrátil se na Moravu a světil pak četné kaple a chrámy v Čechách, v Lužici, Rusku i v Polsku. Roku 879 byl znovu do Říma povolán, ale od Jana VIII. byla slavně poznovu liturgie slovanská potvrzena. Zemřel 6. dubna, v úterý po neděli květné, r. 885 na Velehradě.

Záhy oba bratři sv. Cyrill i Methoděj byli od Čechů, Rusů, Chorvatů a Srbů ctěni jako apoštolové Slovanstva. Konečně všeobecná, t. j. celocírkevní úcta obou byla nařízena slavnou encyklikou Lva XIII. „Grande Munus“ z r. 1880. Myšlenka cyrilomethodějská jest idea či snaha spojití Slovanstvo v Kristu — nábožensky a sluje také ideou unionistickou.

Arcibiskupství velehradskému nebo moravskopanonskému bylo poddáno biskupství v Nitře na Slovensku zřízené r. 880.

Křesťanství v Čechách.

1. V Čechách ujímala se víra Kristova před sv. Cyrilem a Methodějem jen po různu, poněvadž ji hlásali frančtí a němečtí kněží jazykem lidu nesrozumitelným.

Roku 874 přijel český kníže Bořivoj na Moravu ku Svatoplukovi, který po Rostislavovi říší moravskou vládl. Tu poznal víru Kristovu a dal se pokřtiti i se svými průvodčími. S Bořivojem odešli do Čech víru Kristovu hlásat sv. Methoděj, někteří jeho žáci a kněz Kajchus. Mezi prvními, kdož v Čechách dali se pokřtiti, byla Lidmila, manželka Bořivojova.

2. Synové Bořivojovi, Spytihněv a Vratislav, kteří v Čechách po sobě vládli, hleděli celý národ získati Kristu. Největších však zásluh v tomto směru získal si syn Vratislavův a Drahomířin, sv. Václav. Byl pobožný, podporoval kněze a stavěl kostely

i školy. Mimo jiné založil v Praze kostel sv. Víta.

Protože Václav přál církvi a ze státnické moudrosti závázal se Němcům k poplatku, hněvali se na něho někteří velmožové a poštvali proti němu vlastního bratra Boleslava, který Václava jdoucího na jitřní, ve Staré Boleslavi v síni chrámové dal zavraždit.

Boleslav záhy litoval svého skutku a dal mrtvolu Václavovu v chrámě svatovítském slavnostně pohřbíti.

Svatý Václav byl panovníkem velmi slavným. Proto Čechové již od nejstarších dob uctívali jej jako svého nejmocnějšího orodovníka u Boha, jako prvního patrona své vlasti a dědice České země.

Pokojný a křesťanský život Čechů podle příkladu sy. Václava sluje *tradice Svatováclavská*.

3. Po smrti Václavově křesťanství v Čechách rychle se šířilo tak, že již roku 973 založil kníže Boleslav II., přímým Pobožný, v Praze *biskupství*. Prvním biskupem stal se Dětmar, nábožný, učený a v Čechách všeobecně zdomácnělý i oblíbený, saský mnich a po něm Čech, svatý Vojtěch (od r. 982) z mocného rodu Slavníkovců. Tehdy k biskupství pražskému byla připojena i Morava. Pražské biskupství bylo r. 1344 za panování „otce vlasti“, císaře

Karla IV., povýšeno na arcibiskupství. Prvním arcibiskupem byl Arnošt z Pardubic. V té době bylo zřízeno také *biskupství litomyšlské*, které zaniklo později.

Svatá Lidmila, mučednice a patronka české vlasti, byla dcerou pšovského vladyky Slavibora na nynějším Mělníku. Přijavši z rukou sv. Methoděje křest, přilnula s úctyhodnou rozšafností ku křesťanství. Po smrti obou synů, Spytihněva i Vratislava, vzala si na starost vychování vnuka sv. Václava. Majíc jakožto starší kněžna, vdova, nárok i na správu zemskou, této se vzdala ve prospěch své snachy Drahomíry, rozené kněžny polabských Havolanů a usadila se na vdovském hrádku Tetině. V unáhlení, jehož později, jak se zdá, litovala, dala však Drahomíra dvěma hrabivým zemanům Tumanovi a Kovanovi rozkaz k utracení staříčké kněžny. I byla tato na Tetině v podvečer přepadena a vlastním závojem uškrtena (15. září r. 921). Jejím statky byli poděleni vrahové, z nichž však první pro zpučnost záhy musel hledati bezpečí za hranicemi a druhý i se svým rodem zahuben z poručení Drahomířina. Místo, v němž mučednice byla pochována, dala Drahomíra pozměniti ve svatyni, tělo její však dal (asi r. 929) vděčný vnuk, Václav, slavně vyzvednouti a převézt na hrad pražský, kde v chrámě sv. jirském podnes jest uloženo.

Svatý Václav, kníže, dědic a hlavní patron české vlasti, narozený asi roku 903 jako prvorozený syn knížete Vratislava I. a Drahomíry, záhy osiřel. Byv vychován hlavně péčí rozšafné babičky své sv. Lidmily, vynikal na tehdejší dobu vzácným vzděláním, jsa znalý i latiny, řečtiny a spisovné slovanštiny. Když ujal se asi r. 921 trůnu, hájil neohrožené celistvosti knížectví proti trhacím choutkám zemských lechů a knížat sousedních. Z těch podařilo se mu zejména zlického vévodu Radslava, jenž opíral se o pomoc svého příbuz-

ného, vévody havorského, jsa i sám velmi mocný, osobní statečností přiměti k pokoji. V bojích s pyšným králem německým, Jindřichem Ptáčníkem, jehož voje zemi Českou často hubily, uvolil se zase k bývalému ročnímu poplatku, dávaje přednost politice jistého sousedského míru. Jindřich seznav Václavovu rozšafnost, záhy přestal poplatku požadovati. Osobně byl světec povahy mírné, mužně zbožný a k trpícím dobrotivý, šlechetně statečný, bohatýrský typ českého národního charakteru. Zasluh o existenci národa získal si štipením západokřesťanské kultury v Čechách, od vých. Slovanstva tehdy odříznutých a Západem ohrožených. Osočen za to u bratra Boleslava, údělného knížete na St. Boleslavi, od lechů nedávno na sněmě zakřiknutých, byl při posvícenské návštěvě zcela proti právu pohostinství při chůzi na jitřní mši sv. do chrámu sv. Kosmy a Damiána v pondělí 28. září r. 929 od bratra bezbranný napaden a když tohoto odzbrojil výtkou: „To ti Bůh odpust, bratře!“ od ostatních spiklenců dobit, drže se dveří chrámových. Jeho věrní všude byli stíháni, pobíjeni a hnáni ze země. I matka Drahomíra hledala spásu v útěku. Lítostí a úctou k ostatkům bratrovým vynasnažil se Boleslav, jinak jeden z nejlepších panovníků českých, smýti potom vinu zločinu. Zatím byl světec všeobecně, i v církvi východní, velice ctěn a v národě povždy za dědice a věrného patrona vlasti jmenován. R. 929 bylo oslaveno tisící výročí smrti sv. Václava v celé republice.

Svatý Vojtěch, narozený okolo roku 957, byl již od mládí určen ke stavu duchovnímu. Proto r. 972 byl poslán do proslulé školy v Magdeburce. Tu osvojil si přísné mravy, vážný názor světový a vstoupil v řady nejhorlivějších duchovních. Biskupem pražským stal se ve stáří 25 let. Poněvadž však český národ nechtěl se podrobiti přísnému směru jeho vlády, opustil r. 988 Čechy a odešel do Říma, kde vstoupil do kláštera sv. Bonifáce a Alexia. Roku 992 k přání

Čechův, kteří slibili vyhověti všem jeho požadavkům, vrátil se do Prahy. Přivedl si s sebou 22 benediktinů, jimž kníže Boleslav II. vystavěl klášter v Břevnově. Čechové svých slibů však nesplnili. Opustil tedy Vojtěch r. 994 Čechy znovu a r. 997 z jara odebral se kázat evangelium pohanským Prusům. Ti jej v Sambii zavraždili. Tělo svatého tohoto mučedníka polský kníže Boleslav od Prusů vykoupil a pohřbil ve Hnězdně.

Arnošt z Pardubic narodil se 25. března 1297 v Hostýně u Ouval blíž Prahy a vychován byl v Kladsku, kdež otec jeho byl královským purkrabím. Studoval v Broumově a v Praze. Dne 14. ledna 1343 stal se pražským biskupem a 30. dubna 1344 byl povýšen za arcibiskupa. Zemřel v Roudnici 30. června 1364 a pohřben jest v Kladsku v chrámu P. Marie. Získal si velkých zásluh o nově založenou universitu pražskou, o duchovenstvo a český národ vůbec. Byl mravů ušlechtilých, vroucím ctitelem Marie Panny a svatých českých patronů. Štědrost jeho neznala ani mezí. Život jeho byl tak spořádaný, že čítá se dle všeobecného přesvědčení mezi osoby domněle svaté.

Křesťanství na Slovensku.

1. Na Slovensku prvními misionáři byli *kněží frančtí*, vyslaní sem od arcibiskupa solnohradského. Kníže *Pribina* podporoval je velmi horlivě. Když pak po něm asi r. 861 nastoupil syn jeho *Kocel*, povstala tu *veliká slovanská říše křesťanská*, jejímiž středisky byly *Nitra* a hrad *Moosburg*.

2. *Kocel* hlavně z důvodů politických svěřil hlásání evangelia sv. Cyrillu a Metoději, kteří zavedli v celé zemi *bohoslužbu slovanskou*. Když však po smrti *Kocelově*

kolem r. 873 zmocnil se Slovenska moravský *Svatopluk*, byla bohoslužba tato jak od knížete, tak zvláště od biskupa nitranského, Němce *Vichinga*, *potlačována*.

3. R. 906 dostalo se Slovensko *pod vládu Maďarů*. Tehdy země byla hrozně zpustošena a všecko církevní zřízení zničeno. Noví misionáři přicházeli pak na Slovensko z Uher.

Křesťanství v Polsku a v Rusku.

1. O uvedení *Poláků* do církve Kristovy, dobyla sobě velikých zásluh *Doubravka*, manželka polského knížete *Mečislava*, rodem Češka. Půdu připravili jí sv. Cyrill a Metoděj. První polské biskupství bylo zřízeno v *Poznani*. Později okolo r. 1000 povstalo arcibiskupství v *Hnězdně*.

2. V *Rusku* byl prvním křesťanským knížetem *Vladimír Veliký* (980—1015). I tu sv. Cyrill a Metoděj učení Kristovu půdu připravovali. Obrácení však celého národa stalo se až za časů *Vladimírova* syna *Jaroslava* (1019—1054). První sídlo arcibiskupské bylo v *Kyjevě*.

Křesťanství u Slovanů jižních a polabských.

1. Slované jižní, t. j. Srbové, Chorvaté a Slovinci přijali víru křesťanskou již v *sedmém století* dílem z Řecka, dílem z I-

talie a Německa. Než svatí Cyrill i Methoděj a jich žáci i v krajinách těchto mnoho pracovali a četně věřících Kristu získali. Proto *někteří* ze Slovanů jižních konali služby Boží v *jazyku latinském* a jiní v *jazyku slovanském*, jak toho památky trvají podnes.

2. K *polabským* Slovanům, t. j. k těm, kdož přebývali severně od Čech v krajinách polabských, jako byli Srbové, Lutici, Bodrci a j. docházeli misionáři z *Němec*. Ale práce jich nepřinášela užitku, protože Němcům šlo více o podmanění si národů slovanských nežli o jich spásu. Konečně však Slované přesile *podlehli*, byli násilně pokřtěni, a ztratili národnost i samostatnost.

3. Jenom *malá část Srbů* udržela se dosud v *Sasku* a v *Lužici*. Tito ctí za svého apoštola sv. *Bennona*, biskupa míšeňského († 1106).

Rozkol.

1. Patriarchové *cařihradští* *pohlíželi se* *závistí* k papežům římským, kteří byli již od dob apoštolských ode všech věřících i knížat světských dle vůle Kristovy uznáváni za nejvyšší viditelnou hlavu církve.

Roku 858 císař řecký Michael III. sesadil proti všemu právu nábožného patriarchu cařihradského Ignácia, ježto káral

císařovy prostopášnosti, a dosadil na jeho místo ctizádostivého Focia. Papež neuznal nového patriarchy. Focius tedy odloučil se od pravé církve. Na všeobecném sněmu cařihradském a to čtvrtém roku 869 došlo však ke smíru. Focius byl sesazen a Ignácius znova se ujal svého úřadu.

2. Než r. 1053 patriarcha cařihradský *Michael Cerularius* odtrhl se znovu od církve. Všecky pokusy od těch dob o sjednocení byly marny. Tím vznikl rozkol (schisma) čili církve rozkolnické, jež u víře téměř úplně souhlasí s církví katolickou a toliko v bohoslužbě a církevní kázni se od ní odchylují.

Rozkol rozšířil se z Cařihradu hlavně do Ruska a do jižních států slovanských, kdež trvá posud. V Rusku býval nejvyšší hlavou církve car. Proto spojení církve a státu slulo tam *césaropapismus* a církev ruská byla církví státní. Od poslední však revoluce ve světové válce, po zabítí cara, je hlavou církve ruské sv. synod. Církvi ruské říká se též pravoslavná nebo orthodoxní, t. j. tolik co pravověrná. Na Jihu z rozkolu vznikly církve srbská a bulharská.

Někteří rozkolníci se s církví katolickou spojili buď r. 1274 nebo 1439. Těm se říká řečtí katolíci či Řekové sjednocení nebo po latinsku Uniti. Několik tisíc zůstává jich v Haliči, v bývalé Bukovině a v Podkarpatské Rusi.

Křížácké výpravy.

1. Palestina, země, kde Pán Ježíš žil a trpěl, nacházela se od dávných dob v rukou *Turků* a křesťané, kteří tam buď zůstávali nebo putovali, zkoušeli od nich mnohé strasti a nátisky.

Francouzský poustevník *Petr Amienský*, vrátiv se z Palestiny, líčil výmluvně utrpení tamnějších křesťanů a papež Urban I. vyzval v Klermontu, městě francouzském, křesťany k tažení proti *Turkům* (1095). Mnozí z věřících připjali si proto červený kříž, nazvali se *křížáky* a táhli do Svaté země.

2. Křížáckých výprav bylo celkem *sedm* (1096—1270). R. 1099 *dobyt* byl *Jerusalem* a prvním králem jerusalemským stal se Bohumír z Bouillonu. Svaté město zůstalo v rukou křesťanů až do roku 1187. Koncem třináctého století však (r. 1273) pro nesvornost křesťanských knížat *opanovali* Palestinu *opětne Turci*.

Turci zmocnili se Palestiny po prvé roku 1072. Před tím, od VII. století, vládli tu *Arabové*.

Čechové zúčastnili se hlavně při druhé (král Vladislav II.) a při třetí výpravě.

V době křížáckých výprav povstaly rytířské řády *Johanitů*, *Templářů* a *Německých rytířů*, jichž členové se zavázali mimo sliby mnišské pomáhati křesťanům v zemích pohanských.

Po odnětí Svaté země křesťanům, odstěhovali se *Johanité* na ostrov *Rhodus* a později na *Maltu*. Proto

se jmenovali též rytíři *maltézskými*. Řád *Templářů* a *Německých rytířů* později zanikl. V *Čechách* r. 1234 byl založen rytířský řád *Křížovníků* s červenou hvězdou, který dosud trvá.

Poměry ve středověku.

1. Křížácké výpravy staly se podnětem *nového křesťanského života* v Evropě. Víra křesťanská považovala se všim právem za nejdražší statek na světě. Ctnost všeliká, mocná láska k Bohu a bližnímu, jakož i pevná víra pronikaly veškeré poměry.

2. V té době vznikly proslavené *vyšoké školy* (university) a mužové neobyčejných vědomostí a ctností, jako byli sv. Anselm († 1109), a sv. Tomáš Akvinský († 1274) přednášeli na nich.

3. S úžasem patříme na *velechrámy*, jež naši zbožní předkové tehdy vystavěli a obdivujeme se sochám a malbám, jimiž domy Boží vyzdobili.

4. Jen pevná víra mohla zploditi *zakladatele řádů*, jako byli sv. Bruno, sv. Robert, sv. Bernard, sv. Norbert, sv. Dominik a sv. František z Assisi s jich kláštery a ústavy, jež tolik dobrého způsobily mezi lidstvem. Modlitba a ctnost, jež v klášterích kvetly, naplňovaly všechny krajiny požehnáním a štěstím.

5. I v *Čechách* tehdy, zvláště za Karla IV., otce vlasti, poněvadž věřící učením

církve katolické se řídili, panovaly všeobecný blahobyť, štěstí a pokoj. Svatý Prokop, blahoslavená Anežka Česká a svatý Jan Nepomucký dosáhli takové svatosti, že Bůh i zázraky na přimluvu jich konal.

Klásterů benediktinských a jiných řeholí bylo tu hojně a ve všech pěstovaly se vědy, umění, život bohumilý a láska k bližnímu.

Sv. Bruno založil roku 1085 řád Kartusiánů. Sv. Robert r. 1098 uvedl v život v lesnaté krajině, zvané Cistercium, řád Cisterciáků. Sv. Bernard později řád tento zdokonalil a nazval jej řádem Bernardinů. Sv. Norbert byl v krajině Premontré původcem řádu Premonstrátů.

V Čechách byly hlavní kláštery benediktinské v Břevnově od r. 993, v Ostrově (999), v Sázkavě (1039) a v Opatovicích (1086), kartusiánský na Smíchově (1342) od Husitů zničen; cisterciácké: v Sedlci od r. 1143, v Plasích (r. 1146) a na Moravě na Velehradě asi od r. 1200; premonstrátské: na Strahově od r. 1138 a v Želivě (1148). Za Karla IV. uvedeni byli do Čech ještě karmelitáni (1347 u P. Marie Sněžné v Praze), serviti (1360 v Praze na Slupi) a v Praze na Slovanech r. 1347 založen nový klášter pro mnichy slovanského obřadu, který od r. 1372 má jméno Emauzy. Hlavní panenské kláštery byly: benediktinek od r. 973 u sv. Jiří na hradě pražském a premonstrátek od r. 1197 v Chotěšově, klarisek v Praze na Františku.

Svatý Dominik založil roku 1216 řád kazatelský či Dominikánův a sv. František Serafinský řád Františkánů. Dominikáni měli v Praze klášter na Starém Městě od r. 1226 a Františkáni u sv. Jakuba od r. 1232.

Svatý František z Assisi, zvaný též Serafinský, byl jedním z největších reformátorů kře-

stanského věku (éry) jak v ohledu mravním, tak společenském. Narozen r. 1182 jako syn zámožného kupce v italském městě Assisi, slul původně Jan. Pro znalost frančtiny bylo mu přezděno Francesco (František, t. j. tolik co Francouzek). Prožív veselé mládí při kupectví, vzdal se ve 22 letech veškerého majetku, jež měl po otci zdědit a počal žít jako žebrák na poustevně k největší mrzutosti rodičů, kteří se za to hanbili. V té době začal šířit též své nové názory o nutnosti pohrdnouti bohatstvím. Přes veškeru přisnost, která mu byla zazlívána, získal záhy tisíce přívrženců, ač jim nepovoloval kromě žebráckého oděvu žádného majetku.

Pro svou družinu, sorganisovanou v řád, dosáhl sv. František roku 1223 potvrzení papežského. Brzy vznikly tři řady františkánské: mužský, ženský, zvaný též po spoluzakladatelce řádem Klářísek a tak zv. III. řád či Terciářů, t. j. laiků, žijících skromě ve svých domácích poměrech. Potvrzení svých řádů oslavil světec o vánocích zřízením prvních jeslíček v osamělém chlévě v lese, čímž dal tomuto obyčeji původ. Povahy byl velmi něžné a citlivé a veliký milovník přírody; byl divotvůrce. Při rozjímání o utrpení Páně obdržel vtisknutí ran Kristových na vlastním těle. Byl prvním italským básníkem; jeho „hymnus o slunci“ a j. jsou první výtvary italského písemnictví. Zesnul dojemnou smrtí již roku 1226. Jeho řád rozdělil se později na přísnější Františkány a mírnější Minority, k nimž přistoupili pak Kapucíni.

Svatý Prokop, český patron, narodil se v Chotouni u Českého Brodu koncem desátého století. Školního vzdělání se mu dostalo na Vyšehradě, kde tehdy kvetlo slavné učení slovanské. Byl knězem a kanovníkem. Ale chtěje následovati evangelických rad Pána Ježíše, odřekl se všeho, dal se od mnicha benediktinského vyučiti životu řeholnímu a odešel k řece Sázkavě. Tu usadil se v jeskyni a zbudoval si kapli ke cti Panny Marie. Po více letech přišel k němu na

honě kníže Oldřich, s jehož podporou založil Prokop klášter pro několik poustevníků, kteří by lidem chudým sloužili. Když klášter záhy byl rozšířen, stal se Prokop jeho opatem. Zemřel v březnu r. 1053 a pochován byl ve svém klášteře. Tělo jeho však r. 1588 přeneseno bylo do Prahy. Sv. Prokop vynikal zbožností a již za živa konal divy a zázraky. Za svatého byl prohlášen 4. července 1204 od papeže Innocence III.

Blahoslavená Anežka Přemyslovna, narozená roku 1205 nejspíše v Praze, byla jako dcera Přemysla Otakara I. a Konstancie Uherské, vychována ve slezském klášteře Třebnici. Ucházeli se o její ruku Jindřich III., anglický král a císař Bedřich II., ona však oblíbila si život řeholní a založila v Praze na Františku klášter Klářísek, kde zůstala „starší sestrou“, odmítnuvši titul, abatyše. R. 1234 zřídila též špitál pro chudé s rytířským řádem Křížovníků při Karlově mostě. Mívala na bratra Václava I. ve správě zemské blahodárný vliv; podobně i na synovce Přemysla Otakara II., jehož pádu na Moravském poli jako stařenka 73letá ještě se dožila. Zakusivši i nouze v samém klášteře, jenž chudinu živil, zesnula 2. března 1282. Klášter její byl r. 1420 od husitů rozbořen. I hrob svěťice byl zničen a nenalezen ani po obnovení kláštera, jenž opět byl zrušen r. 1782 a později proměněn jest v dílny. Zvláštní Jednota pracuje o obnově památných těch staveb. Kronikář Papoušek, probošt litoměřický, předpověděl roku 1455, že v Čechách nevzejde pokoj a požehnaní, pokud prý tělo blahosl. Anežky se neneleze.

Svatý Jan Nepomucký, mučedník a přední patron Čech, narodil se asi v polovici XIV. století v Nepomuku u Zelené Hory. Po vysvěcení na kněžství byl oltářníkem u sv. Víta v Praze. Pak zastával různé církevní úřady, studoval v Padově a r. 1389 stal se generálním vikářem arcibiskupa pražského Jana z Jenšteina a zároveň kanovníkem vyšehradským. Když r. 1393 král Václav IV. rozlítl se na

arcibiskupa, že tento stíhal klatbou jeho úředníky, kteří arcibiskupovi na statecích schválně velice škodili a že potvrdil nového opata kláštera kladrubského, došlo v Praze k velikým násilnostem od krále. Týž dal některé z předních rádců arcibiskupových mučiti a sám katovi při tom pomáhal. Na Jana z Nepomuku měl zvláště namířeno, poněvadž tento požíval u královny Žofie, jejímž zpovědníkem a almužníkem od delší doby byl, veliké důvěry a poněvadž nechtěl vyzraditi královninu zpověď, o níž Václav žádal. Mučení Janovo bylo tedy velmi kruté. Alespoň světec utrpěl palením boků tolik, že děle by byl při životě aezůstal. Proto, jakož i z důvodů, aby nebylo nikoho, kdož by proti králi svědčiti mohl, dal Václav Jana Nepomuckého dne 20. března 1393 shodit s pražského mostu do Vltavy. Tělo Janovo bylo pochováno u sv. Víta a na jeho hrobě stalo se více zázraků. Když dne 15. dubna 1719 byl za příčinou svatořečení otvírán jeho hrob u přítomnosti vyšetřující komise, bylo v zemi asi dva lokte zhloubi uhozeno na zbytky rakve a kostru velmi zachovalou, od pohřbu nepohnutou, v jejíž lebce byl shledán neporušený jazyk. Jan z Nepomuku byl za svěťce prohlášen 19. března r. 1729, a vždy po 50 letech se koná jubilejní slavnost. Jeho svátek se slaví 16. května.

Středověká kacířstva.

1. Blahobyť a štěstí, jež ve středověku jak mezi lidem tak kněžstvem panovaly, staly se u některých příčinou pýchy a života necírkevního. *Pýcha zplodila kacířstva* a život necírkevní zhoubu mravů.

2. Ze středověkých kacířů pamětihodní jsou: *Albigenští* ve Francii, *Valdští* v severní

Itálii, *Viklefisté* v Anglii a *Husité* v Čechách. Ježto přívrženci nových nauk dopouštěli se bezpráví a násilí, povstávaly z toho dlouhé a zhoubné války.

Slovo *kacíř* jest původu řeckého a značí tolik co čistý čili svatý, protože ti, kdož katolickým učením pohrdali, sebe čistými a svatými nazývali.

Albigenští byli tak nazváni dle města Albi v jižní Francii. Byli mocí státní a církevní potlačeni. Ale i potom někteří, ač tajně, jich nauku vyznávali. Z té příčiny Řehoř X. založil inkvisici čili ústav, který by pátral po ukrytých kacířích. Ve Španělsku byla z moci královské založena r. 1492 zvláštní inkvisice, tak zvaná španělská.

Valdští sluli od r. 1170 přívrženci Petra Valda, bohatého kupce Lyonského. Protože chudě byli živi, sluli také „Chudými Lyonskými“. V Čechách objevili se po prvé r. 1315 a brzy získali tu, zvláště na jihu, více přívrženců.

Viklefisté jmenovali se stoupenci Jana Viklefa, profesora na universitě v Oxfordu. Bludy jich (45 článků) byly r. 1415 zavrženy na sněmu Kostnickém.

Husité.

1. Zásady anglického kacíře Jana Viklefa zamiloval si v Čechách profesor vysokých škol pražských mistr *Jan Hus*, narozený asi r. 1369 v Husinci v jižních Čechách. Husův přítel totiž Jeronym Pražský, tehdy při návratě svém z vysokého učení z Anglie přinesl s sebou *spisy Viklefovy*. Hus v nich *velmi rád četával*. Tím stalo se, že za nedlouho počal docela učení Viklefovo, ač

většina mistrů na universitě pražské je odsoudila jako blud, *obhajovati*. Činil tak jednak při přednáškách na universitě a jednak na kazatelně v kapli betlémské. Arcibiskup pražský Zbyněk Zajíc z Hazenburka dal proto spáliti knihy Viklefovy a *zakázal bludy tohoto kacíře šířiti. Hus neuposlechl*. Arcibiskup tedy obžaloval jej v Římě a *zbavil úřadu kazatelského*. Ale Hus ze vzdoru kázal dále.

2. V té době (r. 1412) přišli do Čech vyslanci papežovi hlásati odpustky. Hus nespřavedlivě rozhněván na arcibiskupa a papeže, *mluvil a psal proti nauce církevní o odpustcích velmi ostře*. Proto Apoštolská Stolica vyloučila jej a jeho stoupence z církve a vyhlásila nad Prahou církevní trest, zvaný *interdikt*. Král Václav nakázal Husovi, aby z Prahy odešel. Hus tedy opustil Prahu. Kázal však venkovskému lidu a tak dále blud svůj šířil.

3. Počátkem listopadu roku 1414 započal *sněm kostnický*, svolaný k nápravě církevní kázně. Na sněm tento jednak z vůle krále Václava a bratra jeho Zikmunda, krále římského a uherského, a jednak dobrovolně odebral se též Hus, aby tam se ospravedlnil ze svého učení.

Byl však v Kostnici po více slyšeních soukromých i veřejných prohlášen za ka-

cíře a protože *své bludy odvolati nechtěl*, *vydán moci světské* k potrestání. Ta dle tehdejšího platného zákona o kacířích dala jej dne 6. července r. 1415 upáliti na hranici.

4. Jakmile zpráva o smrti Husově pronikla do Prahy, udály se tu krvavé srážky mezi katolíky a stoupenci Husovými či Husity. Srážky tyto byly počátkem krutých a zhoubných válek (1419—1434), v nichž naše vlast byla hrozně vojsky husitskými zpustošena a téměř na pokraj zániku přivedena.

5. Husité žádali, aby katolická církev povolila jim *čtyři články (artikule) pražské* čili kompaktáta. Tato týkala se 1. přijímání pod obojí způsobou, 2. svobodného hlásání slova Božího, 3. smrtelných hříchů a 4. světského panování duchovních.

Jeronym Pražský, soudruh a společník Husův v obhajování jeho bludův, byl upálen v Kostnici dne 30. května 1416.

Kališníci a Čeští bratři.

1. Po dlouhém vyjednávání mezi českým králem Zikmundem, jenž po Václavovi vládl, a hlavními vůdci Husitů stalo se posléze pro Čechy *urovnání* Husova bludařství na církevním sněmu v *Basileji* (r. 1431 až 1438) s tou podmínkou, že dohoda s Husity

nabude toliko platnosti za výslovného souhlasu papežova. Čechům tehdy bylo dovoleno, že mohou přijímati nejsvětější Svátost oltářní pod obojí způsobou a že se smí slovo Boží hlásati sice svobodně, ale toliko od kazatelů k tomu zřízených. Než jenom mírnější z Husitů smířili se tím s církví. Ostatní vedli boj nejen proti katolíkům, ale i proti mírnějším Husitům dále.

Mírnější Husité sluli Kališníci čili Utravkisté a patřili k nim hlavně Pražané a vyšší šlechta. Zuřivější Husité nazývali se *Tábory* podle hory Tábora v jižních Čechách, kdež si založili ohražený tábor vojenský či pevnost.

Konec bojům mezi katolíky i Kališníky z jedné a mezi Tábory z druhé strany nastal po *porážce Táborův u Lipan r. 1434*.

4. Z ostatků Táborův utvořili se po bitvě lipanské *Čeští i moravští bratři*, kteří později přešli buď k luteránství nebo k vyznání reformovanému.

Z českých bratrů čili Jednoty bratrské bývají nejvíce oslavováni Petr Chelčický a Jan Amos Komenský. Mnozí však z českých a moravských bratrů, zejména v době sedmáctého století *byli podrobeni všem chybám a nedostatkům své doby*.

Mezi stoupence Husovy — mimo Tábority a Pražany čili Podoboje nebo též Utravkisty a Kališníky, náleželi ještě Siroťci, Orebité a ze všech

nejhorší Adamité. Sirotky byli nazýváni stoupenci Jana Žižky po jeho smrti u Příbyslavi dne 11. října 1424. Orebitý sluli Husité kol hory Orebu u Třeběchovic a Adamity byli nazváni výstřední Husité v Příběnicích na Tábořsku, kteří byli velice volných zásad mravních.

Hlavním a vlastním původcem Českých bratrů byl Petr Chelčický, pocházející z Chelčic u Vodňan. Narodil se asi r. 1390 a zemřel r. 1460. Sídlem Jednoty bratrské byl nejprve Kunvald u Zámberka. Odtud rozšířila se pak tato po Čechách, hlavně na Litomyšlsku a Mladoboleslavsku, po Moravě, Slezsku a Polsku.

Posledním představeným čili starším Jednoty bratrské byl Jan Amos Komenský, jenž zemřel r. 1670 v Amsterodámu. Biskupem nebyl, poněvadž Jednota řádně svěcených kněží a biskupů vůbec neměla.

Doba III.

Martin Luther.

1. Roku 1516 vypsál papež Lev X. plnomocné odpustky pro celou církev a k získání jich mimo hodné přijetí sv. svátostí, jakožto dobrý skutek určil dobrovolnou almužnu pro vybudování chrámu sv. Petra v Římě. *Odpustky* tyto byly na několika místech v Němcích proti vůli a bez vědomí sv. Otce nedůstojně hlášány. Mnozí nad tím se hořšili.

Tehdy žil ve Vitemberce augustinský mnich Dr. Martin Luther. *Luther* horlil jak na kazatelně, tak ve spisech nejen proti

zneužívání odpustků, ale *proti odpustkům vůbec*. Papež tedy proti němu zakročil a nakázal, by Luther kacířství svá odvolal. Luther nejen, že tak neučinil, ale ještě papežský list či bullu před velkým shromážděním lidu spálil. Tím zřekl se veřejně katol. církve.

2. Sotva Luther kacířem se stal, počal ihned katol. nauku opravovati či *reformovati*. Odstranil mši sv., sv. zpověď, modlitby za mrtvé, prohlásil dobré skutky za zbytečné, ze svátostí podržel pouze křest a večeři Páně, dovolil mnichům a jeptiškám sňatek manželský a knížatům dal právo ku přisvojení si jmění kostelů a klášterů. Posléze oženil se sám s bývalou jeptiškou.

3. Mnozí nespokojení mniši, četná lakotná knížata a novotěžadostivý lid přijali učení Lutherovo, tak zvané čisté evangelium, velice ochotně a dále je šířili s velkým úsilím. Tak stalo se, že *celé země odpadly* od církve katolické a přijaly lutheranismus či protestantství.

V Německu přijala luteránství mnohá knížata a říšská města a přinutila násilím své poddané, aby opustili církev katolickou. Tím stalo se, že v říši této téměř tři čtvrtiny obyvatelstva od katol. církve odpadly.

Taktéž násilně byl zaveden protestantismus v Dánsku, Švédsku a Norvěžsku, kde katolíci téměř naprosto vymizeli. Do Uher a Sedmihradska

přišla první zvěst o lutheránství od jinochů, kteří na vysokých školách německých studovali.

I v zemích rakouských a v Polsku na bylo „čisté evangelium“ více přívrženců.

Martin Luther narodil se r. 1483 v Eislebenu a zemřel 18. února 1546 nejspíše samovraždou. Přívrženci jeho učení nazývali se lutherané nebo také evangelíci vyznání lutherského či augsburského. Slovou evangelíci, protože říkají, že mají víru svou z čistého evangelia, t. j. Písma sv. a že učí čistému evangeliu. Jmenují se evangelíci vyznání augsburského, protože r. 1530 v Augsburgu předložili císaři své učení ku schválení. Říká se jim též protestanté, protože na sněmu ve Špýrech r. 1529 protestovali čili se ohradili proti rozhodnutí, aby katolické náboženství v zemích knížat katolických bylo hájeno a v zemích knížat lutheránských alespoň trpěno.

V novější době však slovem protestanté rozumívají se nejen stoupenci Lutherovi, ale i Cviniovci a Kalvínovi, ba i Anglikáni.

Náboženské spory v Čechách.

1. Nástupci krále českého Zikmunda, Albrecht Rakouský a později Jiří Poděbradský, nejprve jako správce zemský a od r. 1458 jako zvolený český král, pilně vyhledávali schválení kompaktát u papežské Stolicе. Pokusy tyto však se nezdařily. *Kompaktáta* konečně od papeže Pia II. dne 31. března 1462 byla *prohlášena za neplatná*.

2. Proto r. 1485 za krále Vladislava II. Jagajlovce na sněmu v *Kutné Hoře* byla u-

činěna mezi katolíky a utrakvisty smlouva, aby strana strany neutiskovala a každá, aby podržela chrámy, jež jí r. 1471 náležely.

Za to proti Jednotě bratrské, která zatím ve dvě strany se rozpadla (v Pikarty a Amosence) stanoveny byly tuhé tresty zvláště r. 1508.

3. Po roce 1518 počali někteří z českých utrakvistů stýkati se s Lutherem. Styk tento a lakotnost mnohých šlechticů a lidí po zboží církevním způsobily, že *utrakvisté vesměs stali se lutherány*.

Náboženský zmatek v Čechách byl ještě více rozmnožen, když zakorenili se tu noví sektáři, vyšlí z Němce, jako byli Novokřtění, Cvingliáni a Švenkfeldiáni a pak čeští blouznivci, jako Mikulášenci, Habrovanští a jiní.

Švenkfeldiáni sluli přívrženci Kašpara Švenkfelda, jenž velikou váhu kladl na čistotu života a učení svým odporoval jak katolíkům tak lutheránům. Mikulášenci byli stoupenci sedláka Mikuláše z Vlásenice v Pelhřimovsku. Říkalo se jim též Vlášeničtí nebo Pecinovští a Pláčtí bratři. Habrovanští nazývali se tak dle svého zakladatele moravského vladky, Jana Dubčanského na Habrovanech. Také byli nazýváni lileckými nebo luleckými dle své osady Lilče.

Kacířstva ve století šestnáctém.

1. Ve Švýcarsku počal církev reformovati Cvingli, který popíral přítomnost Ježíše

Krista ve Velebné Svátosti. V Zenevě zase reformoval *Kalvín*, dle něhož určil Bůh jednu část lidí k věčné spáse a druhou k věčnému zatracení. Kdo tedy určen jest Bohem k věčnému zatracení, ať koná cokoliv dobrého, nic mu to neprospívá a kdo určen jest pro věčnou slávu ať hřeší jakkoliv, nic mu to neškodí. Učení toto sluje Kalvinismus. Jiní kacíři, tak zvaní *Novokřtělci* učili, že křest malých dětí není platným a proto velké lidi po druhé křtili.

2. Cvingliáni, Kalvínci a Novokřtělci rozbíjeli oltáře, sochy, varhany, obrazy, ba zneuctívali i hroby zemřelých.

3. Kacířstva ve století šestnáctém šířila se velice rychle, ježto přívrženci jich *užívali* ve svůj prospěch všech, i *nedovolených prostředků*, jako bojů, lži, podskoku, násilí atd.

Oldřich Cvingli narodil se r. 1483 ve Vildhausích ve Švýcarsku. Před svým odpadem byl katol. farárem v Curychu a zemřel 1531.

Jan Kalvín narodil se r. 1509 v Noyně ve Francii. Knězem nebyl; měl jen nižší svěcení. Zemřel 1564.

Cvingli a Kalvín tvrdili, že učení církevní reformují (opravují). Proto nauka jejich sluje učením reformovaným a stoupenci jich jsou evangelíci reformovaní. Poněvadž pak oba učení své hlásali ve Švýcarsku, jež po latinsku sluje Helvetia, říká se jich stoupencům také evangelíci vyznání helvétského či krátce helveti.

O kacířství anglikánském.

1. Když Luther v Německu počal své učení šířiti, panoval v Anglii *Jindřich VIII.* Tento na počátku své vlády církev katol. horlivě hájil. Brzy však stal se jejím nepřítelem a od ní se odtrhl. Chtěl totiž dáti se rozvésti se svou zákonitou manželkou, jež se mu znelíbila a vzíti si její dvorní dámu. Žádal tedy, aby papež platný jeho sňatek rozvázal a nový schválil. Papež k tomu ovšem nesvolil.

2. Jindřich z hněvu a pomsty prohlásil se za hlavu církve, zuřil proti všem, kdož se tomu vzpírali a dával je usmrcovati nebo vsazovati do žalářů. Kdo nějaký veřejný úřad zastával, musil skládati supremátní přísahu, že král jest jedinou hlavou církve. To byl počátek církve anglikánské.

3. Dcera Jindřicha VIII., královna *Alžběta*, pokročila ještě dále. Zapověděla katolickou bohoslužbu vůbec a mši sv. zvláště, katolíky ukrutně pronásledovala a katolické kněze, jakmile byli dopadeni, dávala za nejkrutějších muk usmrcovati. Ale i tenkrát Bůh církve své neopustil. *Katolická víra v Anglii zničena nebyla.*

Z ostatních protestantských sekt jsou nejhlavnější: Sociniáni, nazvaní tak podle svých zakladatelů Fausta a Laelia Socina. Ochranovští či Herrnhuti, pojmenováni tak podle svého střediska Ochra-

rova a Mormoni, jejichž původcem v Americe byl Josef Smith, jenž tvrdil, že našel nové zjevení Boží, pocházející od proroka Mormona.

Náboženské boje.

1. Smutné následky „reformace“ brzy se dostavily. Luther posmíval se papeži, biskupům, kněžím a hlásal všeobecnou svobodu. Toho chopili se *sedláci*, kteří od svých pánů byli utiskováni, a počali *bojovat* nejen za *náboženskou*, ale i za *občanskou svobodu*. Nechtěli konati robot a odváděti daní a různých dávek, jako byly desátky a jiné. Vzbouřenci všude pálili a loupili, pustošili zámky, kostely a kláštery. Posléze byli od šlechty poraženi a porobeni více, nežli před tím. V bojích těchto padlo přes 100.000 lidí.

2. Po této „selské válce“ následovaly *nové boje*, až posléze třicetiletá vojna (1618 až 1648) proměnila dříve kvetoucí a vynikající země v ohromnou poušť. Tak stalo se v Němcích, Čechách, ve Francii a Švýcařích, v Anglii, Švédsku, Dánsku a jinde. Přemnozí *katolíci* tehdy věrnost k víře svých otců *zaplatili životem* anebo vyhnanstvím.

Všeobecný koncil v Tridentě.

1. Katolíci učinili několik pokusů, by jinověrci navrátili se do lůna staré církve.

Vše bylo marno. Posléze vypsál r. 1545 papež Pavel III. všeobecný církevní sněm do Tridentu v Tyrolích.

Na koncili tomto byla *nauka „Novotářů“*, jak společně tehdejším odpůrcům církve se říkalo, zkoušena a za *kacířství prohlášena*. Zároveň byly tu vydány případné předpisy o církevních zřízeních a o odstranění různých zlořádů. Tím katolická církev znovu zaskvěla se ve slávě a novém lesku.

2. *Protestanté*, ač byli pozváni, do Tridentu se *nedostavili*. *Roztržení* tedy církve v křesťanstvo katolické a protestantské *trvalo* dále k veliké škodě duševní i hmotné všech evropských národů.

Koncil tridentský byl slaven celkem od r. 1545 do 1563, ač mezi tím několikráte z mnohých důležitých příčin byl přerušen. Konal 25 veřejných sezení. Papež Pius IV. stvrdil jeho snesení a dal sestaviti „Tridentské vyznání víry“, v němž víra katolická v krátkosti jest obsažena.

Duchovní řády.

1. Ve smutných dobách náboženských bojů vzniklo *několik duchovních řádů*, kteří stali se pravou ozdobou katol. církve. Tak založen byl roku 1526 řád *Kapucínů*, jenž zvláště chudobou, pokorou a čistotou se vyznamenával a mnoho dobrého kázáním a

poučováním lidu přivodil. Podobně bylo tomu u *Tovaryšstva Ježíšova* či Jesuitův, kteří s neobyčejnou rychlostí se rozšířili a vynikali jak svou učeností a vyučováním mládeže, tak horlivostí a životem apoštolským. Jich zakladatelem byl sv. Ignác z Loyoly.

2. V té době vznikly i ženské řády a to řád *Uršulinek*, vyučující ženskou mládež a řád *Milosrdných sester*, vyznamenávající se zvláště křesťanskou láskou k bližnímu. Původcem Milosrdných sester byl roku 1634 sv. Vincenc z Pauly.

Činnost Tovaryšstva Ježíšova byla úžasná. Jeho členové působili mezi protestanty a pohany, byli učiteli na všech školách, zvláště universitách, byli kazateli, zpovědníky a rádci jak císařů tak papežů. Tím získali si mnoho vlivu, jmění, ale také nepřátel. V mnohých zemích byli pronásledováni a vyháněni, jako na př. v Portugalsku, Španělsku a jinde. Konečně, přinucen běhy politickými, ač nerad, zrušil je papež Klement XIV. r. 1773 po celé církvi až na Prusko a Rusko. Řád byl zase obnoven r. 1814.

Řád Piaristů („Otců pobožných škol“) založil r. 1607 sv. Josef Kalasanský.

Řád Milosrdných bratří, založený od sv. Jana z Boha, byl potvrzen roku 1572. Redemptoristé vzali r. 1732 počátek od sv. Alfonse z Liguori. Řád Trapistů vznikl roku 1636.

Poměr českých katolíků k protestantům.

1. Po Jiříku z Poděbrad stal se r. 1471 českým králem Vladislav II. z polského rodu Jagajlova a po něm syn jeho Ludvík,

jenž r. 1526 zahynul u Moháče v bitvě proti Turkům.

Po smrti Ludvíkově zvolili si Čechové králem Ferdinanda I. z rodu Habsburského. Bratr Ferdinandův, císař německý Karel V., vedl tehdy s knížaty protestantskými mnohé války. Ferdinand bez povolení českého sněmu přispěl mu v boji tomto ku pomoci.

Protestantští stavové čeští však s tím ne-souhlasili. Uzavřeli tedy mezi sebou *spolek proti králi* a pomáhali německým protestantům. Došlo r. 1547 k bitvě u Mühlberka, kde Ferdinand zvítězil a ztrestal v Čechách jak pány, tak města. Čeští bratří byli ze země vypovězeni.

2. Ferdinand, aby posílil české katolíky, povolal r. 1556 do Prahy *Jesuity*, ode-vzdal jim novou universitu u sv. Klimenta, obnovil pražské *arcibiskupství* a domáhal se u papeže povolení kompaktát.

3. Syn Ferdinandův *Maximilian II.*, klonil se za válek tureckých až přilíhl k protestantům tak, že tito požívali nejen úplné náboženské svobody, ale i osmělovali se katolíky utiskovati. Ještě dále pokročil jeho nástupce *Rudolf II.* Za tohoto císaře vynutili si čeští protestanté dne 9. července 1609 *majestát*, dle něhož katolíci v Čechách měli býti docela v područí protestantův.

Majestátem byly dány vyznavačům protestantské ří. jak se říkalo, české konfessee úplná svoboda náboženská, svoboda k stavbě škol a kostelů, konsistoř a universita v Praze. Tím katolictví v dohledné době mělo býti zničeno.

Třicetiletá válka.

1. Po Rudolfovi stal se českým králem jeho bratr Matyáš. Za nástupce Matyášova, císaře Ferdinanda II., čeští protestanté vedeni hrabětem Thurnem svrhli na hradě pražském s oken královské místodržící Martinice, Slavatu a jich sekretáře Fabricia. To byl počátek třicetileté vojny (1618 až 1648). Protestanté totiž po skutku svém si zvolili 30 direktorů, kteří by zemi spravovali a Ferdinanda II. prohlásili za zbaveného trůnu. Potom v krátkém čase zvolili si za krále kalvínce *Bedřicha Falckého*.

2. Mezi Ferdinandem II. a Bedřichem došlo k válce. Na straně Bedřichově byla všecka knížata německá, spojená v evangelickou „Unii“, pak protestantští Čechové, Moravané, Slezané, Uhři a obyvatelé Sedmihrad. Při císaři byl spolek katolických knížat, sloučených v „Ligu“, a dále Poláci, Španělé, Italové a papežská Stolica. Náčelníkem ligy byl Maxmilián, vévoda bavorský.

Vojsko císařovo vtrhlo do Čech a na *Bílé hoře* u Prahy dne 8. listopadu r. 1620

utkalo se s voji protestantskými. Císařští zvítězili.

Ferdinand II. po vítězství bělohorském ztrestal české protestanty, zrušil Rudolfův majestát a poněvadž protestanté proti němu a jeho rodu se bouřili, *nařídil r. 1627, aby buď se stali katolíky nebo ze země se vystěhovali*. Většina jich opustila tedy Čechy.

3. Aby se *čeští exulanti* mohli Ferdinandovi pomstíti, povolali proti němu dánského krále Kristiána a po jeho porážce, švédského krále Gustava Adolfa. Když však i tento po mnohých bojích dne 6. září 1634 u Nördlingen byl přemožen, spojili se s Francouzi. Vyjednávali též o pomoc s Turkey.

4. Za Ferdinanda III. války náboženské se rozpoutaly znovu. Do Čech vtrhli Švédové, vedeni hlavně Bannerem, Torstensonem a Wranglem. Všude plenili, pálili, loupili a lid sužovali. Švédský generál Kōnigsmark zmocnil se Malé strany pražské a usiloval o dobytí Prahy, ale studenti a měšťané s jesuitou P. Jiřím Plachým statečně odráželi jeho útoky. V tom uzavřen byl *vestfálský mír* r. 1648.

5. Mírem tímto bylo protestantům mnoho statků církevních odstoupeno a *panovníkům udělena moc, aby libovolně mohli předpisovati poddaným, jaké náboženství*

tito vyznávati mají, zcela dle protestantské zásady: „Či země, toho i víra.“

Vzrůst církve.

1. Co církev odpadem protestantův ztratila v Evropě, mělo jí býti nahrazeno v jiných dílech světa. Katoličtí *misionáři* ze všech řádu odebrali se totiž mezi pohany a šířili tu nauku Kristovu s výsledkem téměř zázračným. Tak jesuita, *svatý František Xaverský*, v deseti letech obrátil v *Indii* ke Kristu celé národy i říše. Po jeho smrti rozšířilo se pak křesťanství i do *Číny a Ameriky*.

Přimo obrovské obtíže a nadlidská utrpení čekaly v pohanských krajinách misionáře, ale láska ke Kristu přemohla všecko. Dílo se dařilo. Z divochů, kteří v lesích s dravou zvěří žili a jen lupem a vraždou se živili, stali se zbožní a hodní katolíci, plní křesťanské lásky.

2. Století šestnácté a sedmnácté byla pro práce misionářské obzvláště velepožehnaná. *Církev* tehdy stále mohutněla a *rostla*.

Obnova katolické víry v české vlasti.

1. Bělohorského vítězství nad stavy protestantskými užil Ferdinand II. k *rekatolicaci* či k obnovení katolické víry v Čechách.

V díle tomto pak pokračovali jeho nástupci až po císaře Josefa II.

Byly zakládány fary a školy, mýtné bludy tajných sektářů, kteří přes veškeré úsilí vlády i církve v zemi stále trvali, vyhledávány nekatolické knihy a nahražovány katolickými, konány misie ve všech téměř místech a založena nová biskupství, a to v Litoměřicích r. 1656 a v Hradci Králové r. 1664.

2. V době rekatolicace či katolické reformace, t. j. obnovy *lid se nábožensky uvědomil* a katolictví si zamiloval. Navštěvoval hojně posvátná poutní místa a přijímal svaté svátosti. Velikých zásluh o stav tento získalo si Tovaryšstvo Ježíšovo.

2. *Tajní nekatolíci* však stále doufali, že navrátí se doba jich nadvlády. Nejvíce pomoci očekávali od protestantského Pruska.

Církev v době císaře Josefa II.

1. Nastoupením císaře Josefa II. v zemích rakouských nastal ve všech směrech vlády a zvláště ve věcech náboženských *obrat*. R. 1783 (13. října) byl vydán *toleranční patent*, kterým bylo dovoleno protestantům veřejně vykonávati své náboženství buď dle konfesse augspurské nebo helvetské pod správou dvou superintendentův všude tam,

kde přihlásí se 100 rodin nebo 500 duší. Tehdy mimo protestanty hlásili se o svobodu vyznání i různí sektáři, jako Adamité, Deisté, Marokáni a j., ale byli odmítnuti.

2. Katolickým biskupům byl dán zákaz obcovati s hlavou církve a řehole nesměly se stýkati se svými představenými mimo zemi. Bully papežské směly se uveřejňovati toliko se svolením vlády. Tomu se říkalo *placetum regium*, t. j. vládní svolení.

Po r. 1782 bylo zrušeno 71 katolických klášterů a ze jmění jich byla utvořena Náboženská matice. Při zrušení tomto přišlo na zmar mnoho cenných českých památek, jež židé lacino z klášterního bohatství skoupili a do ciziny za drahý peníz prodali.

3. Chvály však zasluhuje po roce 1782 zakládání nových far, r. 1784 zřízení biskupství v Českých Budějovicích a již před tím r. 1777 povýšení biskupství olomouckého na arcibiskupství a zřízení biskupství brněnského.

Adamité, Deisté a Marokáni byli vesměs náboženští blouznivci (snílci), jichž názory náboženské odporovaly nejen učení katolickému, ale i zásadám zdravého rozumu. Byli státu velmi nebezpeční. Nechtěli platiti daní, posílali dítky do škol, do kostela atd. Zdržovali se hlavně ve východních Čechách v kraji chrudimském, časlavském a bydžovském. Na Chrudimsku, a to ve Stradouni, byl jich „patriarchou“ Vojtěch Valenta.

Nevěra.

1. Nauka Lutherova, jakožto dílo člověka, stále se měnila a tím sekty se množily. Každá z nich odvolávala se na „svobodné badání v bibli“ a víru znovu reformovala. Posléze ve století osmnáctém vystoupili nejprve v Anglii, pak ve Francii a jinde *pyšní nevěrci*, kteří sami sebe nazývali *illuminaty* či „osvícenci“ a „svobodomyšlnými“. Tito „svobodomyšlní“, t. j. rozumáři neb racionalisté zamítli bibli a usilovali o to, aby každý dle svého rozumu sám náboženství si tvořil. Nevěra tím vzrostla převelice.

2. Než netrvalo dlouho a mnozí chtěli víru v Ježíše zničit nadobro. Vydávali haněbné a posměšné spisy o papeži, biskupech a kněžích, tupili zřízení církevní, zapovídali světiti svátky a sloužiti mši sv., až posléze popírali i Boha a nesmrtnost duše lidské. Tyto názory ujímaly se hlavně ve vyšší společnosti. Tu také brzy k nevěře připojila se i nemravnost.

Dne 7. listopadu 1793 bylo ve Francii za revoluce docela náboženství křesťanské zrušeno a jmění církevní bylo uloupeno. Biskupové a kněží buď byli zabiti, aneb vyhnáni. S náboženstvím vzali za své i veřejný pořádek a mravnost. Král Ludvík XVI. byl stať. Hruza stíhala hrůzu. Na-

stalo všeobecné vraždění. Kdo věřil, byl zabit. Tehdy zahynulo na 2,000.000 lidí.

3. I v jiných zemích nevěra způsobila církvi mnoho škod a pronásledování. Bůh však církve neopustil. *Národové poznali, že člověk bez Boha a náboženství stává se dravcem.* Počali proto vraceti se k staré víře otců a ku katol. církvi.

Velká francouzská revoluce trvala od roku 1789 až do r. 1799. Příčiny její byly mnohé. Hlavní z nich však byla nevěra.

Církev ve století devatenáctém.

1. Roku 1799 zmocnil se ve Francii nejvyšší moci Napoleon I. Bonaparte. Týž obnovil v zemi bývalý křesťanský pořádek a uzavřel k upevnění církevních poměrů s papežem Piem VII. slavnostní smlouvu, zvanou *konkordát*. Záhy však nastal mezi papežem a císařem spor. Císař totiž zaslepen touhou po veliké říši v Evropě, prohlásil papeže Pia VII. za zbavena papežského státu, dal jej zajmouti a vězniti po tři léta ve Francii. Ale, když mezi tím byl Napoleon od spojených velmocí Ruska, Pruska a Rakouska u Lipska r. 1813 poražen a na ostrov sv. Heleny vypovězen, vrátil se papež r. 1814 s velikou slávou do Říma.

2. Za nástupců Pia VII. byla církev v rozličných zemích velmi sužována a pro-

následována. Posléze byla roku 1870 Apoštolská Stolicе také o své *světské panství* italským králem připravena.

3. V *Rakousku* po smrti Josefa II. ulehčilo se sice církvi a tato nabyla některých práv, ale vládní tlak a do jisté míry i státní zvůle ve věcech církevních trvaly tu stále až do r. 1918, t. j. do jeho se rozpadnutí.

4. Papež Pius IX., jeho nástupci Lev XIII., Pius X., Benedikt XV. a nyníjší sv. Otec, Pius XI. sídlili v paláci vatikánském jako zajatci či vězňové až do 11. února 1928, kdy byla mezi apoštolskou Stolicí a královstvím italským uzavřena *smlouva Lateránská*, podle které byl obnoven papežský stát, a obmezen na „Město Vatikán“, několik paláců v Římě a dvorec San Gandolfo.

Papežský či církevní stát vznikl za Pipina, krále frankého, jenž r. 755 daroval papežům některá města a území v Itálii. V městě Římě vládli papežové samostatně již od dob Konstantina Velikého.

Papež Pius XI. byl zvolen 6. února 1922. Před tím byl arcibiskupem milánským a slul rodným jménem Achilles Ratti.

Církev ve století dvacátém.

1. Dobývačné snahy, nevěra a národnostní pýcha evropských států připravovaly válečný požár po delší dobu. Zavraždění

rakouského následníka trůnu arcivévody Františka Ferdinanda v Sarajevě 28. června 1914 dalo záminku k vypuknutí světové války roku 1914, jež po celých téměř pět let zuřila a mnoho bíd, strastí, neštěstí a chudobu s hladem u všech národů přivodila. V této strašné válce zahynulo asi 10 milionů mužů, mnoho milionů jich zmrzačeno. Válkou touto rozpadlo se mocnářství Rakousko-Uherské, padl do rukou revolucionářů a zavražděn byl císař ruský, císař německý a rakouský uprchli ze svých zemí a nastal nový řád v Evropě. V Rusku opanovali vše komunisté či bolševici, kteří pronásledují křesťany a rozšiřují bezbožectví. V Itálii se zmocnili vlády fašisti, kteří žijí s Církví v míru a po dobytí Habeše (r. 1936) podporují sv. misie v Africe. V Německu se rozšířilo národní hnutí sjednocovací, jemuž se postavili v čelo sociální národovci, spojili Němce Rakouské i Sudetské s říší Německou (r. 1938) a omezili vliv židovstva. Válkou světovou obnoveny byly bývalé říše: Polsko, Československo, stát Maďarský, stát Srbů, Chorvatů a Slovinců (Jihoslované) a vznikly menší státy baltické.

2. Papež *Benedikt XII.* při každé příležitosti *napomínal k míru jak válčící národy tak panovníky.* Ale marně. Proto hle-

děl skutky dobročinnosti a *diplomatickými kroky stírali všude slzy s očí zarmoucených matek, otců, dcer, synů, bratří, sester.* A v tomto směru získal si takových zásluh, že právem byl nazván *papežem míru.* Jeho nástupce papež Pius XI. osvědčil se jako pravý Otec věřících v nových poměrech a státech.

3. V *ohledu mravním a náboženském* přinesla světová válka zjevy nanejvýš zarmoucí. *Láska k Bohu, k církvi, k sobě a k bližnímu jako by se se světa byly ztratily.* Lidé počali sloužiti jenom svým choutkám a penězům. Hlas církve, vyzývající k mravnosti, modlitbě a k práci vyzníval na prázdno. Za to šířily se sekty, *spiritismus* a pověra.

4. Ale i v *této době upřímní katolíci,* jichž *tři sta milionů* kupí se kol Stolce sv. Petra, spoléhají, že Ježíš dle svých slov: „Já s vámi jsem až do skonání světa“ *svou sv. církev ochrání* ode všech nátlaků a ozdobi ji novými věnci slávy a krásy. Proto vroucně *milují náměstka Kristova sv. Otce,* v *modlitbách* prosí Syna Božího za ochranu sv. víry a v *četných organisacích* náboženských i politických hledí se spojit k božům za svatá práva církve, i *kdyby při tom mnozí měli proliti svou krev.*

Spiritismus, t. j. zjevoování se duchů přešel r. 1850 z Ameriky, kde původně vznikl, do Evropy. V ohledu mravním působí velmi zlobně. Katolíkům účast při jeho „sedánkách“ je přísně zakázána. Z pověr zvláště se rozmohlo hříšné vykládání karet a předpovídání budoucnosti.

Církev v republice Československé.

1. Národ český již od bitvy bělohorské toužil po své politické samostatnosti. Této se mu dostalo dne 28. října 1938, když říše rakousko-uherská důsledkem nezdaru ve světové válce se shroutila a rozpadla. Tak, po připojení se k zemím českým ještě celého Slovenska, vznikla demokratická republika československá.

2. Ale v Čechách někteří politickou samostatnost chápali jako boj proti katolické církvi a katolickému náboženství vůbec. Proto strhli v Praze na Staroměstském náměstí Mariánský sloup, rozbíjeli sochy sv. Jana Nepomuckého, ničili svaté kříže nebo odstraňovali je ze škol, vystupovali proti modlitbě, církevním průvodům, návštěvě služeb Božích, toužili po zabrání veškerých církevních budov a církevního majetku vůbec slovem pracovali o nespravedlivou rozluku církve a státu. Čeští katolíci byli tímto nedemokratickým jednáním až do duše pobouřeni. Bránili se na schůzích, protestovali v Národním shromáždění

a později na sněmu, ukazovali slovem i tiskem na svobodu v jiných státech, zvláště v Americe, ale marně. Někteří z řeholníků a z řeholnic opouštěli Čechy.

Na Slovensku bylo ještě hůře. Tamnější, v pravdě zbožný a katolický lid ani nemohl pochopiti, že by v zemi křesťanské od křesťanů, od lidí jednoho jazyka a jedné národnosti tolik proti církvi, katolické víře a pokrevním bratrům mohlo býti jednáno.

Toto jednání bylo předzvěstí zlých dob a ty se brzo dostavily. Dne 30. září 1938 v Mnichově 4 velmoci provedly národnostní dělení republiky Československé, která o $\frac{1}{3}$ zmenšená nyní jest republikou Čechů Slováků a Rusínů, a křesťanskou.

3. Po přestálé bolesti a zklamání, nyní Češi, Slováci a Rusíni svorně milují republiku upřímně a vroucně a doufají, že tato v dohledné době stane se jim zemí svobody a zemským rájem, nejen na pohled, ale v pravdě a skutkem.

Čeští protestanté obojího vyznání, totiž augsburského i helvetského v domněnce, že katolický lid odpadne od své církve a přidá se k nim, přihlásili se k mužům, národu českému dráhným, jako byli na př. Čeští bratři, uzavřeli hned v prosinci r. 1918 po prohlášení republiky jednotu svých vyznání a přijali název církve evangelicko-česko-bratrské. Katolíci však jejich úmysl záhy prohlédli a své církvi zůstali věrnými.

Rozhled.

1. Církev Kristova ze zrna hořčičného vzrostla v mohutný strom, který větvemi svými stíní celý svět. Ve všech dílech pevniny hlásá se evangelium Kristovo, koná se nejsvětější oběť mše sv. a všude věřící podrobují se nejvyšší své viditelné hlavě, římskému papeži, ač neschází ani nevěřících a sektářů.

2. Největší *nebezpečí*, po lidsku mluveno, hrozilo nevěstě Kristově od *svobodných zednářů a volných myslitelů*. Ti usilují ve všech státech o rozluku církve od moci světské, o svobodnou školu a volnost manželství. Velikého vítězství dodělali se hlavně ve Francii, odkudž r. 1906 vyhnali skoro všechny řehole, provedli tam rozluku církve od státu a zabrali církevní majetek. V poslední době činnost zednářů byla zastavena v některých státech a také v Česko-Slovensku.

Nejnovějším a nejnebezpečnějším nepřitelem církve Kristovy se stal bolševismus ruský se svým bezbožectvím a nacionalismus s naukou o rasách. Obojí odsoudil sv. Otec papež Pius XI.

3. Pius X., který učinil si heslem „Všecko obnoviti v Kristu“, moudrou rozvahou a snahou po upravení církevních záležitostí

připravil sice tiše, ale jistě, církev nejen k boji, ale i k vítězství. V díle jeho pak blahodárně pokračoval Benedikt XV. a pokračuje také nynější papež, slavně panující, Pius XI. Proto pravda jistě zvítězí a *církev*, jež zřízena jest, aby všem národům přinesla štěstí pro čas i věčnost, *vždy do stojí plně* tomuto jak krásnému tak spolu nadpřirozenému *cíli svému*, ježto Kristus byl s ní, *jest a bude po všechny dny...*

—o—

Církev je dílem Božím. Proto potrvá do skonání světa. Různá království i císařství zašla; církev trvá a bude trvati.

Svobodní zednáři již od svého vzniku, na konci XVI. století, vyznačovali se záštim proti všemu katolickému a tohoto směru posud se nevzdali. Do Čech uvedl je r. 1726 František Antonín hrabě Špork. V republice Česko-Slovenské měli mnoho vynikajících členů, ale r. 1938 jejich organizace byly rozpuštěny.

Volnomyšlenkáři žijí se svobodnými zednáři v nerozlučném přátelství. Proto snahy jejich rovnají se snahám svobodného zednářství. Volná Myšlenka byla založena r. 1880 v Bruselu. Do Čech byla uvedena r. 1904. Usiluje o zničení všeho náboženství a k oklamání lidí skrývá se pod plášt účty Mistra Jana Husa a obránce česko-slovenské republiky proti domnělým monarchistům.

Z nejnovějších sektářů sluší uvést Starokatolíky, Armádu Spásy, Methodisty, Baptisty či Jednotu Chelčického, Ymku, Ywku a Čechoslováky.

Starokatolíci vznikli v Německu roku 1871. V Čechách se usadili v Praze a ve Warnsdorfu. Armáda Spásky vyšla r. 1865 z Anglie. V Čechách slabě vystupovala hlavně v krajinách německých od r. 1900. Za republiky r. 1919 vnikla i do Prahy, ale nenabyla tu přízně.

Methodisté byli založeni na počátku XVIII. století v Anglii. Rozšířili se pak nejen v této zemi, ale hlavně v Americe a v Německu. Roku 1920 pronikli do Čech. Mají mnoho peněz. Dělí se v 32 sekty. Baptisté vyšli v XVII. století z Anglie a rozšířili se v Americe i v Německu. V Čechách od r. 1920 skrývají se pod názvem Jednoty Chelčického. Zavrhují křest dítek a křtí dospělé znovu.

Ymka či Křesťanské sdružení jinochů právě tak jako Ywka, t. j. Křesťanské sdružení dívek, bylo založeno r. 1844 v Londýně. Obě tato sdružení jsou ovládána Volnou Myšlenkou. Proto šíří církvi nepřátelský tisk hlavně mezi mladými vojíny a studujícími oběho pohlaví.

Církev Československá vznikla v Čechách 8. ledna r. 1920. Zabrali více katolických kostelů a znásilnili celou řadu katol. kněží. Veliký francouzský dějepisec Arnošt Denis prohlásil o nich, že nemají víry, čímž nejsprávněji naznačil jejich podstatu.

*

Na zeměkouli z 1.744 milionů lidí je 300 milionů katolíků s 360.000 kněžími. Asi 300.000 kněží je v Evropě, 60.000 v ostatních zemědílích. Kněží náleží ve směs plemeni bílému. Toliko 3600 z nich patří plemeni žlutému, rudému a černému.

V republice Česko-Slovenské ke dni 28. listopadu 1938 jest: 8.527.154 Čechů a Slováků, 512.289 Rusínů, 377.830 Němců, 100.379 Maďarů, 4.157 Poláků, 126.310 Židů a 31.949 osob jiných národností. Podle nábožen-

ství je přibližně 6,828.000 řím. katolíků, 510.000 řeckokatolíků, (tedy katolíků asi 74%); církev československá čítá 730.500 příslušníků, evangelická 727.500 Počet mosaického vyznání a osob bez vyznání ubývá značně.

STRUČNÉ DĚJINY CÍRKEVNÍ

pro českou mládež napsal

VÁCLAV OLIVA

Čtvrté rozmnožené a přehlédnuté vydání.

S dovolením

k. a. Ordinariátu v Praze,

ze dne 23. ledna 1939 čís. 1961,

vydalo L. P. 1939

DRUŽSTVO VLAST,

v Praze II., Žitná ul., č. 26 n.

Malá katolická liturgika.

IV. rozmnožené a doplněné vydání.

Výborná pomůcka. Cena Kč 2.—.

Nová kniha blahopřání.

Cena Kč 7.—.

„Pobožnost křížové cesty“,

od Vlast. Hála. Cena Kč 1'60 kus.

K velikonoční sv. zpovědi.

Upomínky na velik. sv. zpověď prodáváme, obrázky (deset různých obrázků ve 100) 100 kusů za K 5 —. Kdo by si přál mítí přitištěno jméno místního chrámu Páně, připlatí za tisk při 100 kusech K 20, při 500 K 25, při 1000 30 K. Text jest dle přání buď český neb německý.
